

ظرفیت‌های کشاورزی استان قشقه دریا ازبکستان و فرصت‌های کشورمان

❖ معرفی استان قشقه دریا (Qashqadaryo Region)

استان قشقه دریا در جنوب ازبکستان با مساحت ۲۸،۶ هزار کیلومتر مربع (۶،۴ درصد مساحت کشور) و جمعیت ۳،۷۳ میلیون نفر، چهارمین استان پرجمعیت ازبکستان محسوب می‌شود و بیش از ۵۵ درصد جمعیت آن در مناطق روستایی سکونت دارند. مرکز اداری آن شهر قرشی، مهم‌ترین قطب اداری، صنعتی، تجاری و لجستیکی جنوب ازبکستان است.

این استان از جنوب و غرب با ترکمنستان و استان بخارا، از شمال با سمرقند و از شرق و جنوب شرق با سرخان دریا هم‌مرز بوده و به دلیل منابع غنی انرژی، اراضی کشاورزی وسیع و موقعیت ترانزیتی، یکی از استان‌های راهبردی ازبکستان محسوب می‌شود. اقلیم استان خشک تا نیمه خشک با بارندگی کمتر از ۳۰۰ میلی‌متر است، اما رودخانه‌های قشقه دریا، آق سو، یاکه باغ دریا و تانخا دریا به همراه شبکه گسترده کانال‌های آبیاری، کشاورزی آبی را در دشت حاصلخیز قرشی ممکن ساخته‌اند.

اقتصاد استان بر سه محور کشاورزی، صنایع انرژی و صنایع فرآوری استوار است و قشقه دریا مهم‌ترین قطب تولید گاز طبیعی ازبکستان با میدان‌های بزرگ شور تان و مبارک است. صنایع فرآوری گاز، پتروشیمی و تولید کودهای شیمیایی، مواد اولیه مورد نیاز کشاورزی و تبدیلی را تأمین کرده و مزیت رقابتی مهمی برای توسعه زنجیره ارزش استان ایجاد کرده‌اند. دولت ازبکستان در چارچوب برنامه‌های توسعه، سرمایه‌گذاری گسترده‌ای در شهرک‌های صنعتی، مناطق ویژه اقتصادی، نوسازی شبکه‌های آبیاری، گلخانه‌های مدرن، خوشه‌های کشاورزی و مکانیزاسیون انجام داده است. استان از طریق راه آهن برقی تاشکند-سمرقند-قرشی-ترمذ، بزرگراه بین‌المللی M39 و فرودگاه بین‌المللی قرشی به مراکز اقتصادی داخلی و خارجی متصل است و در کریدور ترانزیتی ازبکستان-ترکمنستان-ایران قرار دارد؛ فاصله قرشی تا مرز ریلی سرخس حدود ۱۰۱۵۰ کیلومتر و تا مرز لطف آباد حدود ۱۰۰۸۰ کیلومتر است.

❖ وضعیت کلی کشاورزی استان قشقه دریا

استان با تولید بیش از ۱۰ درصد تولید ناخالص کشاورزی ازبکستان، ۱۲ درصد پنبه، ۱۰ درصد غلات و ۱۲ درصد گوشت قرمز بر مبنای وزن زنده، یکی از ارکان اصلی امنیت غذایی، دامپروری و تأمین مواد اولیه صنایع غذایی کشور به شمار می‌رود و ارزش تولیدات بخش کشاورزی، جنگلداری و شیلات آن از ۵۰ تریلیون سوم (حدود ۴،۱۷ میلیارد

دلار) فراتر رفته و بیش از یک سوم اشتغال استان را تشکیل می‌دهد. استان بیش از یک میلیون هکتار اراضی کشاورزی دارد که بخش عمده آن آبی بوده و از طریق کانال بزرگ کارشی، شبکه ایستگاه‌های پمپاژ و مخازنی نظیر سد حوض خان آبیاری می‌شوند.

در زراعت، سالانه بیش از ۴۰۰ هزار تن پنبه و ش با ارزش تقریبی ۳۵۰ میلیون دلار و ۸۰۰ هزار تن گندم تولید می‌شود و هم‌زمان با اصلاحات ساختاری، الگوی کشت از تمرکز بر پنبه و غلات به سمت توسعه سبزیجات، محصولات گلخانه‌ای، گیاهان علوفه‌ای، باغات متراکم و تاکستان‌ها تغییر یافته است.

باغداری در شهرستان‌های شاهرسبز، کتاب، یاکه‌باغ، کاماشی و چراقچی با تولید سالانه ۲۱۵ هزار تن میوه و ۱۵۰ هزار تن انگور با ارزش صادراتی حدود ۸۰ میلیون دلار، از بخش‌های مهم استان است. همچنین با فعالیت ۳۸۲ واحد گلخانه مدرن، تولید سالانه سبزی و صیفی از ۶۵۰ هزار تن فراتر رفته است.

مهم‌ترین مزیت استان، دامپروری است که با حدود ۵ میلیون رأس دام سبک (۲۰ درصد جمعیت دام سبک کشور) رتبه اول تولید گوشت و دوم شیر ازبکستان را دارد؛ سالانه بیش از ۳۱۵ هزار تن گوشت قرمز به ارزش تقریبی ۱۰۲ میلیارد دلار و ۱۰۲۷ میلیون تن شیر تولید می‌شود. همچنین ظرفیت پرورش ۷ میلیون قطعه طیور، تولید سالانه ۵۴۰ میلیون عدد تخم‌مرغ و بیش از ۵ هزار تن ماهی جایگاه استان را در تولید محصولات دامی تقویت کرده است. در چارچوب اصلاحات ساختاری، ۳۴ خوشه تخصصی کشاورزی شامل ۱۳ خوشه پنبه-نساجی، ۱۵ خوشه غلات و ۶ خوشه باغداری، زنجیره کامل تأمین نهاده، تولید، مکانیزاسیون، فرآوری، بسته‌بندی و صادرات را مدیریت می‌کنند. مجتمع‌های صنعتی شورتان و مبارک نیز خوراک صنایع پتروشیمی، پلیمرهای بسته‌بندی، سوخت و نهاده‌های شیمیایی موردنیاز کشاورزی را تأمین می‌کنند. با وجود چالش‌های کم‌آبی و شوری خاک، برنامه توسعه تا سال ۲۰۳۰ بر آبیاری هوشمند، گلخانه‌های مدرن، صنایع تبدیلی و زنجیره سرد متمرکز است.

❖ شرکت‌ها، مجموعه‌ها، فارم‌های بزرگ کشاورزی و صنایع تبدیلی استان قشقه‌دریا

از حدود ۳۲۰۸۰۰ بنگاه اقتصادی ثبت‌شده در استان، نزدیک به ۳۰۱۰۰ واحد در بخش صنعت و صنایع تبدیلی فعالیت دارند و شبکه تولید بر حدود ۱۲۰۳۰۰ فارم تجاری، ۴۶۲ هزار واحد دهقانی و خانوادگی، بیش از ۳۸۰ گلخانه مدرن و ۱۳۱ باغ متراکم استوار است.

خوشه‌های اصلی شامل Qarshi Agro Klaster با مدیریت ۶۰۹۰۰ هکتار و همکاری با ۳۱۸ فارم، Qarshi Don Agro با ۱۴ هزار هکتار غلات و ۵۷۸ مزرعه، Qamashi Oltin Boshog با ۱۰۰۲۰۰ هکتار، G'alla Klaster، Beshkent Agrocluster، Qqsaroy Textile و Qamashi Textile هستند.

در باغداری، مجتمع **Big Agro Export LLC** در چراقچی با ۱۴ میلیون دلار سرمایه‌گذاری، دارای سردخانه ۴ هزار تنی و تولید سالانه ۸ هزار تن سبزی صادراتی به اروپا، چین، کره جنوبی، هند و کشورهای CIS بوده و ۱۰۰۰۰ شغل ایجاد کرده است.

در دامپروری، واردات ۶۲ هزار رأس دام سبک اصلاح‌نژاد و ۱۰ هزار رأس گاو مولد، احداث فارم صنعتی یک‌هزار رأسی دام و توسعه زنجیره تولید شیر و گوشت در دستور کار قرار دارد. همچنین پروژه احداث مجتمع یک میلیون قطعه‌ای طیور در حال اجرا است.

در شیلات، توسعه سامانه‌های مدار بسته پرورش ماهی و فعالیت شرکت **Qashqadaryo Agro Export Farm** برای افزایش تولید و صادرات آبزیان دنبال می‌شود. زیرساخت‌های صنعتی استان شامل:

- مجتمع پتروشیمی شور تان با تولید ۱۲۵ هزار تن پلی‌اتیلن و ۱۰۰ هزار تن پلیمر
 - پالایشگاه گاز مبارک با فرآورش ۲۸ میلیارد مترمکعب گاز
 - مجتمع **GTL** با تولید ۱۰۵ میلیون تن سوخت سنتزی
 - کارخانه کود پتاس دهقان آباد به‌عنوان بزرگ‌ترین تولیدکننده کود پتاس ازبکستان
- کانال اصلی قرشی و مجموعه ایستگاه‌های پمپاژ **Karshi** با شبکه ۴۵۰ کیلومتری، مهم‌ترین زیرساخت آبیاری استان هستند. برنامه توسعه استان شامل جذب ۳۰۵ میلیارد دلار سرمایه، اجرای ۱۹۵ پروژه صنعتی به ارزش ۱۰۷ میلیارد دلار، احداث ۵ کارخانه نساجی با سرمایه ۲۳۳ میلیون دلار، افزایش ۵۱ درصدی تولید پارچه، ایجاد ۳۰۰ هزار شغل و دستیابی به هدف صادرات ۱ میلیارد دلار است.

❖ نیازمندی‌های استان قشقه‌دریا و فرصت‌های کشورمان

استان قشقه‌دریا در چارچوب "راهبرد توسعه کشاورزی ازبکستان ۲۰۳۰" و سیاست‌های ارتقای امنیت غذایی، اجرای برنامه‌های نوسازی کشاورزی، توسعه صنایع غذایی و تکمیل زنجیره ارزش "از مزرعه تا بازار" را دنبال می‌کند. تشابه اقلیمی و ساختار تولیدی این استان با بسیاری از مناطق ایران، در کنار نیازهای فنی و سرمایه‌گذاری موجود، بستر مناسبی برای صادرات کالا، خدمات فنی و مهندسی، انتقال فناوری و سرمایه‌گذاری مشترک فراهم کرده است.

۱. مدیریت منابع آب و توسعه سامانه‌های نوین آبیاری در دشت قرشی

دشت قرشی به‌عنوان بزرگ‌ترین پهنه کشاورزی آبی استان، بخش عمده تولید پنبه و غلات را در خود جای داده است. وابستگی به ایستگاه‌های پمپاژ **Karshi Cascade**، شوری خاک در شهرستان‌های نیشان و مبارک و محدودیت منابع

آب سطحی، توسعه سامانه‌های نوین آبیاری و مدیریت هوشمند مصرف آب را به اولویت اصلی استان تبدیل کرده است. شرکت‌های ایرانی در تأمین لوله‌های پلی‌اتیلن مقاوم به املاح، نوار تیپ، شیرآلات صنعتی، پمپ‌های فشارقوی، سامانه‌های اتوماسیون و کنترل هوشمند آبیاری و همچنین اجرای پروژه‌های EPC و خدمات فنی و مهندسی، از مزیت قابل توجهی برخوردارند.

۲. توسعه زنجیره دامپروری، صنایع گوشت و لبنیات

قشقه‌دریا با در اختیار داشتن نزدیک به ۲۰ درصد جمعیت دام سبک ازبکستان، مهم‌ترین قطب دامپروری کشور محسوب می‌شود. توسعه کشت علوفه، صنایع خوراک دام، کشتارگاه‌های صنعتی، کارخانه‌های فرآوری گوشت و لبنیات، داروها و مکمل‌های دامی، تجهیزات دامپزشکی و سامانه‌های بازچرخانی آب در شیلات، از مهم‌ترین نیازهای استان است. ایران در تولید این تجهیزات، انتقال فناوری، طراحی و اجرای واحدهای صنعتی و ارائه خدمات فنی و مهندسی، از ظرفیت مناسبی برای همکاری برخوردار است.

۳. تکمیل زنجیره سرد و صنایع فرآوری محصولات باغی

شهرستان‌های شاه‌رسبز و کتاب با تولید سالانه بیش از ۲۱۵ هزار تن میوه و حدود ۱۵۰ هزار تن انگور، از مهم‌ترین مراکز تولید محصولات باغی استان هستند. کمبود زیرساخت‌های نگهداری، بسته‌بندی و فرآوری، موجب افزایش ضایعات و کاهش ارزش افزوده شده است. از این‌رو، ایجاد سردخانه‌های اتمسفر کنترل‌شده (CA)، تونل‌های انجماد سریع (IQF)، خطوط سورتینگ نوری، بسته‌بندی صادراتی، واحدهای تولید کنسانتره، آبمیوه و خشکبار از اولویت‌های اصلی استان محسوب می‌شود. شرکت‌های ایرانی علاوه بر تأمین تجهیزات، توان طراحی، ساخت، نصب و راه‌اندازی کامل این مجموعه‌ها را نیز دارا هستند.

۴. توسعه گلخانه‌های صنعتی

با توسعه بیش از ۳۸۰ گلخانه مدرن و بهره‌مندی مناطق مبارک و قرشی از دسترسی پایدار به گاز طبیعی ارزان‌قیمت، نیاز استان به سازه‌های مقاوم در برابر گرما، سامانه‌های کنترل هوشمند اقلیم، تجهیزات آبیاری، سیستم‌های گرمایش و سرمایش، بذور هیبرید و فناوری‌های نوین گلخانه‌ای در حال افزایش است. شرکت‌های ایرانی با تجربه اجرای پروژه‌های کلیدی، توان مناسبی برای طراحی، احداث، تجهیز و بهره‌برداری مجتمع‌های گلخانه‌ای در این استان دارند.

۵. توسعه مکانیزاسیون کشاورزی و نهاده‌های تخصصی

توسعه کشت‌های متراکم، افزایش بهره‌وری آب و خاک و ارتقای عملکرد مزارع، نیاز استان به ماشین‌آلات و تجهیزات نوین کشاورزی را افزایش داده است. ادوات خاک‌ورزی حفاظتی، ماشین‌های کاشت و برداشت، سامانه‌های

هوشمند سمپاشی، کودهای محلول در آب، ریزمغذی‌ها و کودهای تخصصی، از مهم‌ترین نیازهای بخش کشاورزی استان به شمار می‌روند. ظرفیت بالای صنایع پتروشیمی شورتان و مبارک نیز امکان توسعه همکاری‌های مشترک در تولید و تأمین نهاده‌های کشاورزی را فراهم کرده است.

۶. لجستیک، خدمات فنی و مهندسی و سرمایه‌گذاری مشترک

قوانین جدید سرمایه‌گذاری ازبکستان، توسعه ۳۴ خوشه تخصصی کشاورزی و مشوق‌های مالیاتی مناطق ویژه اقتصادی، از جمله منطقه ویژه اقتصادی مبارک، فرصت مناسبی برای حضور سرمایه‌گذاران خارجی ایجاد کرده است. فاصله استان تا مرزهای ریلی و جاده‌ای ایران از طریق سرخس (حدود ۱۱۵۰ کیلومتر) و لطف‌آباد (حدود ۱۰۸۰ کیلومتر) هزینه حمل کالا، ماشین‌آلات و تجهیزات را در مقایسه با بسیاری از رقبا کاهش داده و زمینه صادرات خدمات فنی و مهندسی، انتقال فناوری و ایجاد سرمایه‌گذاری‌های مشترک را فراهم می‌کند.